

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки Факультет
філології та журналістики

Кафедра української мови та лінгводидактики

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

УКРАЇНСЬКА ЛІНГВІСТИКА:
ІСТОРІЯ ТА НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

підготовки здобувачів освіти
другого (магістерського) рівня

Луцьк – 2025

Силабус вибіркового освітнього компонента «УКРАЇНСЬКА ЛІНГВІСТИКА: ІСТОРІЯ ТА НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ» підготовки здобувачів освіти другого (магістерського) рівня.

Розробник: Костусяк Наталія Миколаївна, завідувач кафедри – професор кафедри української мови та лінгводидактики, доктор філологічних наук, професор.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

проф. Тереза ЛЕВЧУК

Силабус вибіркового освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри української мови та лінгводидактики

протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри:

проф. Наталія КОСТУСЯК

© Костусяк Н. М., 2025 р.

I. Опис освітнього компонента

Денна форма

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Кількість годин / кредитів <u>120 / 4</u>	галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u> , спеціальність <u>014 Середня освіта</u> , освітньо-професійна програма <u>«Середня освіта. Українська мова та література. Світова література»</u> , ОР <u>магістр</u>	Вибіркова
ІНДЗ немає		Рік навчання – 2
		Семестри – 3
		Лекції – 10 год
		Практичні (семінарські) – 14 год
		Самостійна робота – 88 год
		Консультації – 8 год
		Форма контролю: залік
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	<i>Костусяк Наталія Миколаївна</i>
Науковий ступінь	<i>доктор філологічних наук</i>
Учене звання	<i>професор кафедри української мови</i>
Посада	<i>завідувач кафедри – професор кафедри української мови та лінгводидактики</i>
Контактна інформація	<i>т. +38095-11-430-77, kostusyak.nataliia@vnu.edu.ua</i>
Дні занять	<i>http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700</i>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента

Силабус вибіркового освітнього компонента «Українська лінгвістика: історія та новітні тенденції розвитку» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти другого (магістерського) рівня. Опанування вибіркового освітнього компонента має теоретично-практичне спрямування й велике пізнавальне значення, а також відіграє важливу роль у підготовці висококваліфікованих філологів, здатних логічно мислити, об'єктивно оцінювати досягнення лінгвістів і висувати власні продуктивні ідеї.

2. Мета й завдання освітнього компонента

Мета ВОК «Українська лінгвістика: історія та новітні тенденції розвитку» – опанування найважливіших концептуальних і методологічних знань про українську лінгвістику від часу її зародження й до початку ХХ ст.,

розуміння загальних закономірностей та тенденцій її розвитку, формування вмінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

До найважливіших завдань ВОК «Українська лінгвістика: історія та новітні тенденції розвитку» належить глибоке оволодіння теоретичними відомостями про: 1) основні етапи вітчизняного мовознавчого процесу, що сприятиме формуванню цілісного та об'єктивного уявлення про закономірності становлення й розвитку лінгвістичної науки загалом; 2) мовну політику держави, напрями роботи дослідників-теоретиків XIX – початку XX ст. До завдань застосовного (практичного) спрямування належить розвиток практичних навиків застосувати знання у професійній діяльності.

3. Soft skills

До пріоритетів опанування ВОК належить зорієнтованість на формування в здобувачів освіти таких *соціальних навичок (soft skills)*: логічне й критичне мислення; саморозвиток; навички комунікації; здатність керувати своїм часом й розуміти важливість *deadline*, здатність діяти як відповідальний громадянин, генерувати нові ідеї; діяти відповідно до етичних норм і принципів, норм суспільної моралі; відповідно до професійної етики; здатність до професійного розвитку впродовж життя.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Зародження українського мовознавства. Староукраїнське мовознавство						
Тема 1. Основні етапи розвитку українського мовознавства. Зародження мовознавства у східних слов'ян. Мовознавство в Київській Русі	38	4	2	30	2	УВ, ДС /10 балів
Тема 2. Основні здобутки науковців старої доби.	21	4	4	15	2	УВ, ДС / 30 балів
Разом за модулем 1	59	8	6	45	4	40 балів
Змістовий модуль 2. Українська лінгвістика XIX – XX ст.						
Тема 3. Тенденції розвитку лінгвістики в XIX – на поч. XX ст.	33	2	4	23	2	УВ, ДС / 30 балів
Тема 4. Науковий доробок мовознавців діаспори	28	–	4	20	2	УВ, ДС /30 балів
Разом за модулем 2	61	2	8	43	4	60 балів
Всього годин / Балів	120	10	14	88	8	100 балів

Форми контролю*: ДС – дискусія, УВ – усна відповідь.

5. Завдання для самостійного опрацювання

Організація самостійної роботи здобувачів освіти передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів. Для забезпечення самостійного опанування матеріалу запропоновано перелік необхідної навчальної, навчально-методичної літератури, із нею можна ознайомитися в бібліотеці, на відповідних сайтах, покликання на які подано в загальному списку джерел, а також в електронному курсі ВОК, створеному на навчальній платформі LMS Moodle: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=3350>.

Готуючись до практичних занять, здобувачі освіти повинні опрацювали теоретичний матеріал, поданий на лекціях, у презентаціях (див. Теоретичний блок в ЕК ВОК [«Українська лінгвістика: історія та новітні тенденції розвитку»](#) на навчальній платформі LMS Moodle) та інших запропонованих джерелах; крім того, виконати практичні завдання (див. Практичний блок і самостійна робота).

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти

Політика оцінювання здобувачів освіти відповідає [«Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#) та [«Порядку визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#).

Здобувач освіти, сумлінно готуючись й *активно* виступаючи на практичних заняттях із дотриманням *норм академічної доброчесності*, може отримати максимально 100 балів. Мета практичних занять – з'ясувати ступінь засвоєння теоретичного матеріалу та формування вмінь і навичок його застосовувати на практиці.

У разі проведення онлайн-занять (через карантинні заходи, воєнні дії) здобувачі освіти повинні подбати про мікрофон, веб-камеру, справність технічних засобів, що забезпечить успішну віртуальну комунікацію. У такому разі екран має бути ввімкнений у викладача й магістра.

Якщо через об'єктивні причини здобувач освіти не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то зможе в дні консультацій скласти (перескласти) тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення заліку. Практичні завдання можна надсилати на платформу LMS Moodle.

Політика викладача щодо дотримання принципів академічної доброчесності

Навчальна діяльність побудована на послідовному дотриманні прав та обов'язків учасники навчального процесу (викладача та здобувачів освіти), визначених Законом України «Про вищу освіту». Відповідаючи на теоретичні питання, виконуючи завдання до практичних занять та ін., магістри повинні

пам'ятати про неприпустимість подання інформації, що не стосується проблематики, а також мають дотримуватися всіх інших норм академічної доброчесності та кодексу етики. У разі їхнього порушення передбачено покарання, зокрема перескладання тем і заліку.

Див.: 1. [Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#). 2. [Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо через поважні причини здобувач освіти не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то в дні консультацій він зможе скласти тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення заліку.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті

За наявності документа про опанування сертифікатного курсу, дотичного за проблематикою до ВОК, здобувач освіти може не складати однієї чи кількох тем (відповідно до кількості зазначених у сертифікаті годин).

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали

Здобувач освіти, який підготував наукові публікації, брав участь у роботі конференцій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт і досяг значних результатів, може отримати додаткові (бонусні) бали, які будуть зараховані як результати поточного контролю з освітнього компонента.

V. Підсумковий контроль

Якщо за результатами поточної роботи магістр набрав менш ніж 60 балів, то він складатиме залік під час ліквідації академічної заборгованості. У такому разі бали, отримані за поточний контроль, будуть анульовані (див.: [Положення про організацію освітнього процесу на першому \(бакалаврському\) та другому \(магістерському\) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) та [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки](#)).

На заліку для кожного здобувача освіти передбачено окремий білет, що містить два теоретичних питання. Максимальний бал за кожне питання – 50 балів.

За незгоди з оцінкою здобувач освіти має право звернутися до декана та проректора й вимагати повного розгляду справи.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Основні етапи розвитку українського мовознавства.
2. Стан освіти в Київській Русі.
3. Джерела, що засвідчують зацікавлення питаннями мовознавства в Київській Русі.
4. Зародження початків давньоруської лексикографії.
5. Мовознавство старої доби.
6. Мовознавчі трактати XIV–XVI ст.
7. «Грамати́ка доброглаголиваго еллино-словенскаго языка». Лінгвістичні дискусії щодо її назви. Система частин мови в цій праці.
8. «Грамматі́ка словенска» Л. Зизанія, її структура та значення в історії старого українського мовознавства. Терміносистема в цій праці.
9. «Грамматі́ки СлавенскиА правилое Свнтагма» М. Смотрицького як одна з найвизначніших лінгвістичних праць давнього слов'янського мовознавства. Лексико-граматичні класи слів та термінолексика на їх позначення в праці М. Смотрицького.
10. Теоретичні засади та значення лінгвістичної праці І. Ужєвича «Граматы́ка словенская». Система частин мови в граматиці І. Ужєвича.
11. Лексикографічна робота в Україні в XIV–XVIII ст.
12. Особливості функціонування й розвитку української мови та науки про неї у XIX ст.
13. «Грамматика малороссийского наречия» О. П. Павловського як перша грамати́ка живої народної української мови. Система частин мови в цій праці.
14. Наукове вивчення української мови в працях П. Г. Житецького.
15. Внесок К. П. Михальчука в розвиток українського мовознавства.
16. Просвітницька та мовознавча діяльність І. Могильницького.
17. Гіпотеза Погодіна – Лавровського – Соболевського про українську мову та дискусії навколо неї.
18. Роль О. О. Потебні в розвитку українського мовознавства.
19. Мовознавча діяльність Й. Лозинського.
20. Лінгвістичні праці Я. Головацького.
21. Коло наукових зацікавлень О. Синявського.
22. Лексикографічна робота в Україні в XIX – на поч. XX ст.
23. Коло наукових зацікавлень І. Огієнка як мовознавця.
24. Ю. Шевельов – видатний дослідник XX ст., основні напрями його лінгвістичної діяльності.
25. Основні напрями наукової роботи Р. Смаль-Стоцького.
26. Мовознавча спадщина О. Горбача.
27. Основні напрями наукової діяльності Я. Рудницького.
28. Лінгвістична діяльність С. Караванського.

Шкала оцінювання заліку

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Не зараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови : навч. посібник. Київ : Вища шк., 1991. 231, [1] с.
2. Галицька М. М. Культурологічні засади розвитку освіти в Київській Русі. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2014. Вип. 3-4. С. 117–122. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2014_3-4_25.
3. Довбня Л., Товкайло Т. Історія українського мовознавства в іменах: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2018. 171 с.
4. Довбня Л. Е., Товкайло Т. І. Національна ідентичність у персоналізованій історії українського мовознавства. *Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць*. Київ : Талком, 2020. С.143–147.
5. Довбня Л., Товкайло Т. Українське мовознавство на перетині епох. *Теоретична та дидактична філологія*. 2020. № 32. С. 21–32.
6. Загнітко А. П. Історія українського мовознавства в особах : наук.-навч. посіб. Донецьк : ДонНУ, 2006. Ч. 1. 184 с.
7. Історія українського мовознавства: матеріали до лекцій для магістрантів 1-го року навчання напряму 014 «Середня освіта» ОП «Українська мова та література». / укл.: Н. Ф. Венжинович, Г. І. Вовченко; рец. : О. Ф. Пискач, В. Ф. Баньої. Ужгород, 2023. 140 с.
8. Історія українського мовознавства: методичні рекомендації до практичних робіт для студентів-філологів / уклад. І. С. Гонца. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 87 с. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8481/1/Методичні%20рекомендації.%20Історія%20укр.%20мовознавства.%202017.pdf>.
9. Костусяк Н. М. Історія українського мовознавства : робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 36 с.
10. Маленко О., Борисов В. Українське мовознавство як науковий дискурс : історія, теорія, практика : навч. посібник. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. 164, [2] с.
11. Масенко Л. Шевельов Ю. – видатний український мовознавець.

Дивослово. 2003. № 1. С.60–63.

12. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Граматичні ідеї О. Синявського та С. Смеречинського як цінне джерело пізнання української мови в контексті розвитку новітніх лінгвістичних парадигм. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2022. Вип. 34. С. 34–43. URL : <https://drive.google.com/file/d/1JAwdxLR7A7pLdzOsoRJ5Nz-6D80xLl6I/view>.

13. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ : Наукова думка, 1985. 223 с.

14. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 769 с.

15. Сімович В. Декілька слів про науку граматики української мови в наших середніх школах та про підручник професора Стоцького і Гартнера «Руська граматика». *Праці в двох томах. Т. 1. Мовознавство*. Чернівці, 2005. С. 31–53.

16. Українська мова: Енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

17. Шевельов Ю. В. Портрети українських мовознавців. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2002. 132 с.

18. Rysicz-Szafraniec Julia. Українське мовознавство 1920-х років та совітська українізація (на матеріалі «Записок Історично-філологічного відділу ВУАН» [1923–1931]). *Heteroglossia. Studia kulturoznawczo-filologiczne*. 2024. № 16. С. 85–102. URL : https://heteroglossia.byd.pl/userfiles/files/5_Heteroglossia24_16-Rysicz.pdf.